

Motion

1981/82:451

Sten Svensson och Karl Leuchovius

Inriktningen av energipolitiska åtgärder i Skaraborgs län

En primär uppgift för den ekonomiska politiken är att reducera underskottet i bytesbalansen. Detta måste ske genom att näringslivets konkurrenskraft och produktionskapacitet förstärks.

Av grundläggande betydelse för den industriella förnyelsen är forskning och utveckling. Från dessa utgångspunkter måste åtgärder för att minska det stora oljeberoendet prioriteras. Den snabbt stigande oljenotan utgör en betydande belastning för vår handelsbalans liksom att den också har stor inverkan på vår inflationstakt. Mot denna bakgrund är det en utomordentligt viktig uppgift att minska vårt stora oljeberoende.

I Länsprogram 1980 samt i Planeringsrapport 1981 redovisar länsstyrelsen i Skaraborgs län sin syn på den kommande utvecklingen inom det närings- och energipolitiska området, och den enhälliga lekmanastyrelsen anför: "Det gäller att skapa beredskap inför olika former för struktumvandling inom länets näringsliv som kan förväntas under 1980-talet. Näringspolitiken skall enligt detta förslag bedrivas genom att i första hand utnyttja länets egna möjligheter och resurser."

Bland aktuella energipolitiska åtgärder och planer finns det särskild anledning att få statsmakterna att uppmärksamma följande:

Ranstad

Staten har hittills lagt ner över en halv miljard i Ranstadverket och det kan inte anses rimligt att skingra de anläggningstillgångar, den tekniska expertis, kompetent personal och resurser i övrigt som byggts upp under en följd av år. Till detta kommer att anläggningen bör bevaras från beredskapssynpunkt för att landet på detta område skall kunna bevara sin handlingsfrihet, om skiffertillgångarna till äventyrs skulle behöva utnyttjas i händelse av avspärrning. Från dessa utgångspunkter är det värdefullt om en viss FoU-verksamhet kan bedrivas, så att teknik som omöjligastemånen kan skydda miljön vid sådan brytning finns framtagna eller är under utveckling.

Mot bakgrund av det samhällsekonomiska läget måste vikten av att alunskiffrarna utnyttjas framhållas och att landets kompetens på området bevaras.

Riksdagen ansåg – på förslag av näringsutskottet (NU 1980/81:60) – att utvinning av olika beståndsdelar i alunskiffrarna kunde vara en möjlighet att förbättra landets ekonomiska läge. De långsiktiga utredningsuppgifterna borde kunna lösas inom ramen för den parlamentariska kommitté som

näringsutskottet samtidigt uttalade sig för i fråga om landets energiresurser. Riksdagen beslöt att som sin mening ge utskottets uttalande till känna.

Medel finns nu endast beviljade till ett kortsiktigt forsknings- och utvecklingsprogram. Vilka resurser som kan stå till förfogande i det längre tidsperspektivet är alltså oklart. Samtidigt har koncessionsinnehavaren begärt en förlängning av koncessionen och denna fråga är nu under remissbehandling och beredning.

Industridepartementet har sedan en tid studerat förutsättningarna för att framställa metanol och syntesgas baserad på inhemsk råvara.

Många skäl talar för att den planerade försöksanläggningen för förgasning av inhemska bränslen bör lokaliseras till Ranstad. Ranstads Skiffer AB har och kommer att ha erfarenhet av den ugnstyp som är aktuell både för skiffer, torv och biomassa. Företaget har dessutom erfarenhet av tilltänkta råvarumateriel och analyslaboratorium med specialutrustning för förgasningsundersökningar.

Enligt vår mening bör statsmakterna dessutom vidta åtgärder för att mer långsiktigt än vad som f. n. är fallet säkerställa den framtida handlingsfriheten vad avser utnyttjandet av fyndigheterna liksom för att bevara den tekniska kompetens m. m. som nu finns samlad i anslutning till anläggningarna i Ranstad. I avvaktan på ett sådant långsiktigt beslut, måste statsmakterna garantera en fortsatt forsknings- och utvecklingsverksamhet efter det att nuvarande FoU-period löper ut. I anslutning till detta bör – som vi återkommer till i ett senare avsnitt – regeringen överväga att lokalisera en fältstation till det nya energiverket, som på detta sätt skulle kunna utveckla FoU-verksamheten i Ranstad till en central instans för landet där en FoU-verksamhet, med inriktning på att ta fram alternativa energikällor, successivt kan byggas upp.

Riksdagen bör göra ett uttalande med denna innebörd.

Etanolframställning – Skaraborgsprojektet

Beslut om etablering av en försöksanläggning i Lidköping i Skaraborgs län för framställning av etanol ur jordbruksprodukter har fattats under 1980.

Enligt redovisningen i Planeringsrapport 1981 planeras anläggningen för

kontinuerlig drift med spannmål och med eventuell komplettering med potatis. 20 000 liter skall produceras per dag och som biprodukt erhålles omkring 30 ton foderråvara. Omkring 15 000 ton spannmål förbrukas i processen. Tillverkningen beräknas komma i gång om 3–4 år. På längre sikt bör en fullskaleanläggning kunna producera omkring 200 000 m³ etanol per år.

Igångsättning av etanolproduktionen innebär en utvecklingspotential för jordbruket i länet. Odling av sockerbetor kan aktualiseras, sämre spannmålskvaliteter kan tillvaratas på ett bättre sätt.

I sitt yttrande över etanolutredningens betänkande "Etanol ur jordbruksprodukter" (Ds Jo 1980:7), framhöll LRF bl. a. "att etanol tillverkad ur inhemska förnybara råvaror ökar försörjningstryggheten och minskar importberoendet av såväl drivmedel som av proteinfodermedel".

Mot bakgrund av erfarenheten i andra länder – bl. a. i Brasilien – är det viktigt att klara ut på vilka sätt etanol kan introduceras i det svenska energiförsörjningsprogrammet, bl. a. som motorbränsle. En forsknings- och utvecklingsverksamhet synes därför angelägen för att utröna vilka avsättningsmöjligheter som kan finnas på både kort och lång sikt för etanol. Detta bör uppmärksammas i beredningen av kommande beslut från statsmakternas sida om den fortsatta inriktningen av de energipolitiska åtgärderna.

Statligt verk för energifrågor

Frågan om inrättande av ett ämbetsverk för energifrågor tas upp i årets budgetproposition. Mot denna bakgrund har länsstyrelsen i Skaraborgs län tillsammans med Skövde kommun hos industridepartementet hemställt om att Skövde kommun förordas som lokaliseringsort för det tänkta ämbetsverket. I en skrivelse från december 1980 framhåller de båda huvudmännen följande:

Nyttillkommande statlig verksamhet skall enligt riktlinjerna för regionalpolitiken lokaliseringsprövas med avseende på en förläggning utanför Stockholm. Starka skäl måste finnas om nyttillkommande verksamhet skall lokaliseras till Stockholmsområdet.

Omlokalisering av statliga myndigheter till primära centra har tidigare skett i två huvudetapper. De redan stora orterna har därvid i hög utsträckning gynnats. Skövde och Skaraborgs län har ej kommit i fråga trots att en lokalisering till Skövde skulle få den kanske största regionalpolitiska effekten. Länsstyrelsen och kommunen har påtalat behovet av att förstärka arbetsmarknaden i Skövde med kvalificerad statlig verksamhet och fortlöpande gjort stora ansträngningar för att få till stånd lokaliseringar av sådan verksamhet till Skövde. Statsmakterna har dock inte beslutat om eller genomfört några lokaliseringar som tjänar till att uppnå de regionalpolitiska målen för Skövde som primärt centrum.

Genom lokalisering av ett statligt verk för energifrågor till Skövde kan statsmakterna bidra till att utveckla arbetsmarknaden i länets primära centrum Skövde. Tillsammans med en statlig högskoleenhet i Skövde bör ett statligt verk för energifrågor bli en god utgångspunkt för det vidare arbetet med att utveckla en robust och differentierad arbetsmarknad i Skövde-regionen – ett arbete vilket ligger i linje med de av statsmakterna uttalade målen för regionalpolitiken.

Regeringen är enligt budgetpropositionen (proposition 1981/82:100, Bilaga 17, sid 85) inte beredd att nu ta ställning i lokaliseringsfrågan. Föredraganden räknar med "att återkomma med förslag i lokaliseringsfrågan under våren 1982". Föredraganden anmäler vidare att han i denna fråga

har "samrått med statsrådet Johansson". Vi vill i anslutning härtill påminna om att **s**istnämnde Johansson i ett offentligt uttalande – återgivet i länets massmedia – har ansett det vid första tillfälle bör vara lämpligt att genomföra en statlig lokalisering i Skaraborgs län. Det är självfallet av stort värde att det klaras ut vad som statsrådet Johansson har avsett med **s**itt uttalande.

Regeringen bör därför överväga – bl. a. mot bakgrund av vad som ovan anförts – att föreslå riksdagen att det nya energiverket lokaliseras till Skövde. I vart fall måste möjligheten att etablera en fältstation i anslutning till Ranstadsverket allvarligt prövas.

Riksdagen bör göra ett uttalande av denna innebörd.

Vattenkraft

I "Planeringsrapport 1981" redovisar länsstyrelsen i Skaraborgs län bl. a. följande:

Länets större vattendrag Tidan, Lidan-Flan och Nossan har **s**edan länge utnyttjats för kraftproduktion. Under senare år har emellertid antalet strömfall som utnyttjas för sådan verksamhet varit väsentligt färre än tidigare. Till skillnad från tidigare, då förutom elkraft även s. k. direktkraft producerades, så sker numera produktionen så gott som uteslutande i form av elkraft.

Den totala produktionen av elkraft i nämnda vattendrag är f. n. omkring 30 GWh. Detta uppnås sedan det nyligen renoverade kraftverket Härjevad i Lidan körts i gång med en beräknad årlig produktion av 6 GWh. I länets nordöstra del finns dessutom vattendrag med anknytning till sjöarna Uden och Viken i vilka viss utbyggnad pågår och ytterligare är möjlig. Den nuvarande produktionen i åarna Tidan, Lidan-Flan och Nossan framgår av tabblån nedan. Den följande framställningen berör endast dessa vattensystem.

Nyligen har genomförts utredningar för Tidan och **N**ossan, vilka pekar på att nuvarande kraftproduktion med god lönsamhet – och i vissa fall under förutsättning av f. n. möjligt statligt stöd – skulle kunna öka från 19 GWh till 43 GWh.

Länsstyrelsen har med hjälp av 'medel för genomförande av länsplaneringen' anlitat **k**onsult för en motsvarande inventering av vattensystemet Lidan-Flan. Inventeringen är ännu ej avslutad men hittills framkomna resultat visar att en ökning av produktionen från 12 GWh till 37 GWh skulle vara ekonomiskt lönsam – i vissa fall under förutsättning av statligt bidrag.

Beroende på förhållandena vid de olika objekten (dammarnas tillstånd, behov av kanaler, tuber m. m.) kan grovt uppskattas att fördelningen av den angivna utbyggnadskostnaden på anläggningsarbeten och på maskinell utrustning blir med hälften på vardera. Den angivna totalkostnaden ligger troligen i "överkant". I princip kan f. n. bidrag från oljeersättningsfonden erhållas till 35 % av investeringskostnaden.

Den angivna ökade produktionen skulle innebära att i Tidan utbyggdes 17 objekt, i Lidan-Flan omkring 30 och i Nossan 4 objekt. Detta innebär i **s**in tur att omkring 230 manår skulle erfordras för anläggningsarbeten varvid omkring 100 på vardera Tidan och Lidan-Flan och resten på Nossan. För

tillverkning av den maskinella utrustningen skulle erfordras omkring 50 manår för samtliga objekt.

I och med att den nu pågående inventeringen och utredningen för Lidan-Flan är färdigställd kommer länsstyrelsen att för de aktuella vattendragen ha en totalbild angående möjligheterna till kraftutbyggnad och behoven av insatser i form av investeringsmedel och arbetskraft. Förutsättningarna för en form av "paketlösning" för vattendragen totalt men även för vardera å för sig är därför gynnsam. Med ledning av det framkomna utredningsmaterialet som berör varje enskilt strömfall med kostnadsberäkningar osv. sker en dialog med fallägare genom konsulten. Det ovan nämnda framtagna materialet för det enskilda objektet (strömfallet) syftar främst att visa på den eventuella lönsamheten hos resp. objekt.

Länsstyrelsen är härutöver i vissa fall beredd att utnyttja länsplaneringsmedel för att svara för vissa initialkostnader i form av lönsamhetsberäkningar etc. för enskilda objekt i fall sådana ej föreligger. De möjligheter till paketlösningar som ovan beskrivits och som underlättar den prototypframtagning som diskuterats tillsammans med befintlig – särskilt i länet – verkstadsindustri/turbintillverkare finner länsstyrelsen särskilt intressanta och lämpliga att stödja.

Länsstyrelsen avser även att på sätt som befinns lämpligt underlätta att eventuella ansökningar om 35 % investeringsbidrag kan inges till SIND inom ramen för innevarande budgetår.

Länsstyrelsen har i samband med undersökningar rörande eventuellt ökat vattenkraftuttag uppmärksammat på angelägenheten av samverkan mellan olika intressenter för ett effektivare utnyttjande av tillgängliga vattenresurser. Särskilt angeläget är detta i Tidan.

Länsstyrelsen undersöker f. n. förutsättningarna för åtgärder i detta avseende, innebärande bl. a. ändrad vattenreglering, rensning m. m.

Vi finner det angeläget att länsstyrelsens planer fullföljs och att regeringen noga följer denna utveckling med avsikt att på lämpligt sätt medverka här till. Riksdagen bör uttala sig härför.

Skogsavfall

Genom åtgärder, som syftar till att stimulera skogsägarna att utföra skogsröjning, kan en viktig bränslereserv tas tillvara samtidigt som arbetslösa ungdomar kan få sysselsättning. Det finns – inte minst i Skaraborgs län – mycket arbete som väntar att bli utfört på det här området.

Den speciella ägarstrukturen i Skaraborg med många små enheter och ofta äldre innehavare utgör en praktisk svårighet när det gäller möjligheterna att uppfylla röjningsplikten i skogsvårdslagen. Dessa skogsägare behöver hjälp med att organisera röjningen och att skaffa folk till arbetet. I stället för att låta statliga myndigheter och organisationer alltmer överta rollen som arbetsgivare i skogen, måste arbetsgivaransvaret ligga kvar på skogsägarna. Däremot bör skogsvårdsstyrelsen genom sina distriktskonsulenter hjälpa till att organisera en röjningsaktion, medan AMS kan rekrytera arbetslag och sköta utbildningen.

För att öka stimulansen bör arbetsgivaravgiften sänkas på det här området. Det är nu dags för nytänkande på detta område. Resurserna bör inte sättas in på traditionella lösningar. Dessa bör i stället användas till att sänka arbetsgivaravgifterna och kombineras med lättnader i Åmanlagarna etc. i åtgärds paketet med den inriktningen att ge service och stöd för skogsägarna att med bibehållet arbetsgivaransvar uppfylla sin röjningsplikt som riksdagen ålagt dem i skogsvårdslagen.

Om skogsägarna och för den delen även jordbrukarna märker att samhället förstår deras problem och vill bidra till att lösa dem, är vi övertygade om att de kommer att visa ytterligare prov på sitt ansvar.

Regeringen bör överväga att initiera "åtgärds paketet" med den här riktningen för att åstadkomma en ökad röjningsinsats i skogsbruket med det tredubbla syftet: att dels bidra till ökad oljeersättning, dels skapa nya sysselsättningstillfällen och dels hjälpa skogsägarna att leva upp till den lagstadgade röjningsplikten.

Riksdagen bör uttala sig till förmån för en sådan åtgärdsinriktning.

Övriga energipolitiska åtgärder

Vad gäller konkreta åtgärder i övrigt kan redovisas bl. a. följande:

1. Projekt för utnyttjande av länets torvtillgångar
2. Avfallsprojekt
3. Fliseldningsprojekt
4. halm och biogasprojekt
5. Livsmedelsindustriprojekt

Om beslut tas om genomförande av projekten i fråga, kommer medelsfrågan att bli avgörande för projektens omfattning och genomförande. Med hänvisning till vad som inledningsvis har anförts och med tanke på att projekten är av sådant allmänt intresse ur energisynpunkt, bör statsmakterna överväga i vilken mån staten kan medverka till projektens förverkligande. F. n. pågår undersökningar av länets torvtillgångar. En framtida brytning kan dock sannolikt förväntas börja i småskalig omfattning. För Skaraborgs del är tillverkning av torvbearbetningsmaskiner av speciellt intresse. Det finns företag i länet som kan arbeta med sådan tillverkning. Här finns anledning att tillvarata kunskapen i Finland, där man ligger före med sådan verksamhet.

Jordbruket kommer sannolikt framdeles att spela en allt större roll inom energisektorn genom möjligheterna med energiutvinning från torv, halm och flis. Priset är ett av styrmedlen för användandet av olika energiråvaror.

Sammanfattning

I motionen har vi pekat på möjligheterna att tillvarata de tillgångar som Skaraborgs län har på energiområdet. Det är t. ex. viktigt att forsknings- och utvecklingsresurserna i Ranstad tas tillvara. Det nya energiverket kan här med fördel bygga upp en fältstation för fortsatta försök att utveckla alternativa energikällor och teknik baserade på råvaror i form av skiffer, torv och biomassa. Etanolprojektet i Lidköping bör ges allt stöd liksom planerna på att åstadkomma försök med metanolutvinning i Ranstad. De förslag på dessa och övriga områden som länsstyrelsen har redovisat i sitt planeringsarbete bör fullföljas med kraft i avsikt att åstadkomma alternativa energikällor och därmed minska vårt oljeberoende samtidigt som vi därmed skapar nya sysselsättningstillfällen.

Hemställan

Med hänvisning till vad som ovan anförts hemställer vi

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om den allmänna inriktningen av energipolitiska åtgärder för Skaraborgs län,
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om fortsatt forsknings- och utvecklingsverksamhet i Ranstad,
3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts om lokaliseringen av det nya statliga energiverket i Skövde jämte fältstation till Ranstad,
4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts om den fortsatta uppbyggnaden av verksamhet för etanolutvinning i Lidköping,
5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts om utbyggnad av mindre vattenkraftverk i Skaraborgs län,
6. att riksdagen hos regeringen anhåller om förslag till samlat åtgärdsprogram för att intensifiera skogsrojningsinsatser i enlighet med vad som anförts i motionen.

Stockholm den 19 januari 1982

STEN SVENSSON (m)

KARL LEUCHOVIUS (m)